

Els joves i la recuperació de la memòria històrica

Teresa Casas¹

Aquest article relata el camí fet per dos professors de ciències socials de secundària per fer participar el seu alumnat en la recuperació de la memòria històrica local. Es pretenia d'una banda aprendre història contemporània a partir de fonts primàries i, de l'altra, fer un treball útil per a la ciutat col·laborant en un projecte de fixació de la memòria de la lluita antifranquista a la ciutat de Terrassa, desenvolupat per dues entitats ciutadanes sota el patrocini de l'Ajuntament. L'article explica les diverses fases de l'experiència i valora tant el procés desenvolupat, amb les seves dificultats, com els resultats obtinguts. Insisteix en la importància que té la cooperació entre generacions i en el reconeixement del deute que la societat té amb les persones grans. Explica també el ressò ciutadà aconseguit, els suports rebuts i com s'ha consolidat l'experiència. Apunta el futur de l'activitat a partir de mantenir la col·laboració amb les mateixes entitats i proposar-se altres fites, amb altres temes de treball sobre la història local.

Orígens

“La història també s'escriu en minúscula.

Aquesta experiència relata el camí fet des de les aules de dos instituts de Terrassa Per col·laborar en un projecte ciutadà que pretenia recuperar la memòria històrica local.

Així estudiàvem història tot ajudant a escriure-la
i reconeixíem el molt que devem a la gent gran el nostre benestar”.

El professorat de ciències socials sempre ha pensat que la seva àrea és la més important perquè conèixer el món on vivim i aprendre a participar-hi podria ser la síntesi de gairebé tots els objectius educatius. Voldrien que la seva àrea servís de nucli per organitzar totes les activitats d'ensenyament i aprenentatge, perquè és una bona motivació per ensenyar llengües, matemàtiques, ciències, tecnologies, arts... Però, si és tan interessant, per què a molts nois i noies se'ls fa una matèria tan avorrida? La clau potser és la distància que hi ha entre estudiar socials amb un llibre de text, per bo que sigui, i participar en la vida ciutadana, en la descoberta de la nostra història i en la reflexió sobre què passa al món i per què.

Això se sap i preocupa. Però la resposta és complicada, perquè no és fàcil fer les socials que es volen en l'espai de l'aula, en les tres hores de la setmana que toquen i amb els nois i les noies prou callats com perquè la classe del costat tingui una certa tranquil·litat. Si fos fàcil tothom ho faria, perquè majoritàriament el professorat vol fer bé la seva feina. Per tant, una opció possible és compaginar la classe clàssica, amb els seus debats, els seus exercicis, les seves lectures, la seva avaluació... i alguna experiència, ni que sigui petita, de saltar la tanca del centre, per sortir a prendre contacte directe amb el món que ens envolta.

¹ Teresa Casas és professora de ciències socials de l'IES Montserrat Roig de Terrassa. Mestra, llicenciada en Psicologia i en Geografia i història per la UB, i amb un màster de Didàctica de les ciències socials per la UAB. És presidenta de l'Associació de Mestres Alexandre Galí i membre de la Federació de MRP de Catalunya.

Perquè, tot i que no ho sembli, els nois i noies només coneixen, de tot el món, la seva família, l'escola, alguns amics i potser l'esplai o l'equip d'esport on juguen, però de la resta en tenen un coneixement estereotipat, molt mediatitzat pel mitjans audiovisuals. Posar els joves en contacte amb una tasca ciutadana és una bona manera d'ampliar la seva experiència i a partir d'aquí estimular la seva curiositat i iniciar un hàbit de participació cívica. Tothom hi guanya: els nois i les noies i la ciutat. El professorat pot ser un bon mediador entre uns i altres, si hi ha les condicions adequades.

Simultàniament a aquestes preocupacions, els darrers anys ha pres força el desig ciutadà de recuperar la memòria històrica que la dictadura havia amagat. A la ciutat on es desenvolupa aquesta experiència, Terrassa, la lluita antifranquista va ser molt important. Hi ha alguns estudis històrics que l'han documentada però són pocs, perquè valen diners i no ha estat fins ara una prioritat de les entitats que encarreguen estudis socials. A més, els treballs que hi ha recullen només els testimonis dels grans dirigents –homes, gairebé en exclusiva- i de les grans institucions, mentre que la història, de fet, la fan tots els ciutadans i ciutadanes, tant en l'àmbit públic com en el privat.

El desembre del 2004, la Comissió Cívica per la Recuperació de la Memòria Històrica a Terrassa signa un conveni amb la Regidoria de cultura de l'Ajuntament pel qual es subvenciona un projecte d'investigació històrica que ha de culminar en la realització d'una exposició amb testimonis de la lluita antifranquista local i en l'edició d'un llibre i d'un documental. S'encarrega al Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (CEHT) que ho realitzi. La subvenció permetia fer vint-i-cinc entrevistes. Però vint-i-cinc persones són molt poques si ho comparem amb la participació massiva que va tenir a Terrassa la lluita per la democràcia. És per això que a uns professors de dos instituts de la ciutat, Nicolau Copèrnic i Montserrat Roig², vinculats també a aquesta Comissió cívica, se'ns va ocórrer fer participar als nostres alumnes en aquesta tasca ciutadana. Les entrevistes fetes pels nois i les noies potser no tindrien la qualitat dels historiadors professionals, però alguna cosa és més que res, i així podríem ampliar el nombre de persones de qui enregistràvem el testimoni.

El currículum de ciències socials de l'ESO ens feia optar per nois i noies de 4t, perquè els continguts que marca per a aquest curs fan referència a la història contemporània. Ens va semblar que una bona manera d'estudiar-la seria participant en aquest projecte ciutadà que permetia posar en contacte els nois i noies amb les persones que la van protagonitzar. L'estudi de la història a partir de fonts orals és una metodologia àmpliament difosa a Catalunya, amb moltes experiències reeixides³, per això teníem la confiança de sortir-nos-en bé.

Preparació

Havia de ser molt senzill: fèiem equips de quatre nois i noies, entrevistàvem els lluitadors antifranquistes que els historiadors no havien pogut entrevistar, ho analitzàvem i lliuràvem els enregistraments al CEHT. Com que era bo per a tots -la ciutat, els historiadors, els IES, els nois i les noies- no prevèiem cap complicació. Però les coses no sempre són tan fàcils com caldria esperar, tot i que a tothom li va semblar una idea magnífica. Els historiadors ens van assessorar, però no ens van donar el que més necessitàvem: la llista de les persones que, a parer seu, eren les més indicades per a ser

² Els dos professors són Enric Cama de l'IES Nicolau Copèrnic i Teresa Casas del Montserrat Roig, ambdós de l'àrea de ciències socials. L'autora de l'article agraeix haver pogut compartir l'experiència amb l'Enric; sense la seva energia, el seu optimisme, els seus coneixements i la seva dedicació aquesta experiència no hauria arribat a port. L'article està basat en les percepcions i reflexions de l'autora. L'Enric Cama no és responsable de les opinions que s'hi expressen, ni de cap dels desencerts que s'hi pugui trobar.

³ A la bibliografia hi ha algunes referències. L'autora es reconeix deutora del que ha après en la formació que es va donar als coordinadors dels Projectes d'Innovació de Ciutadania del Departament d'Educació, especialment del grup d'*Historaula* i de la reflexió compartida amb molts mestres que també realitzen experiències semblants.

entrevistades; mai ens van dir directament que no, però no hi va haver manera que ens ajudessin a fer la llista. Els nostres instituts ens van recolzar, però com sempre se sol fer, tothom està content mentre no demanis gran cosa. Val a dir que ens va ser molt útil comptar amb el suport i els 1000 € que el Departament d'Educació ens donava dins de la convocatòria de Projectes d'Innovació a què ens vam presentar. Això ens permetia cobrir les despeses mínimes sense haver de discutir-les amb ningú.

A l'Ajuntament els va interessar el nostre projecte i ens van donar el suport que li vam demanar, però potser perquè vam insistir en què no volíem diners. Crèiem que no ens en feien falta, però ens haguessin anat molt bé per editar i reproduir els DVDs amb les entrevistes, perquè, tot i que és una feina fàcil per a un expert, els professors teníem un domini limitat de la tecnologia necessària⁴.

Als nois i les noies també els va agradar molt la proposta i s'ho passaven bé fent les entrevistes; però a 4t d'ESO ja estan molt marcats per les inèrcies acadèmiques. Quan et deien coses del tipus "Quina nota ens posaràs?", "Ho farem en hores de classe?", "No vull anar a casa d'un desconegut!", "Qui ens paga les trucades telefòniques?", et feien entendre que els hem acostumat massa a no moure's del marc escolar, dels espais, dels temps i de les activitats rutinàries.

Però els professors d'aquest projecte som molt tossuts, el vàiem molt clar i no ens vam desanimar amb cap dels esculls. Ho podíem fer amb pocs diners, els DVDs potser no estarien gaire ben editats, però els testimonis quedarien enregistrats. Per fer la llista nosaltres ja coneixíem prou persones implicades amb la lluita antifranquista. I, a més, vam anar ajudant els estudiants a fer front a totes les pors que els produeixen les coses que surten del context on els hem acostumat a bellugar-se.

Finalment vam acordar deu testimonis per entrevistar⁵. D'entrada, vam incloure tots els familiars i amics que els nois i les noies ens proposaven a partir del perfil que vam donar, i vam completar la llista amb persones conegudes pels professors. Hi havia homes i dones amb ideologies i professions ben diferents, gent gran que havia viscut la postguerra i que tenia alguna relació amb la lluita per la democràcia. Només vam tenir un petit problema: l'avi d'un alumne va declarar-se defensor del règim franquista. No ens hi cabia si anomenàvem el projecte La lluita antifranquista; per tant, vam optar per canviar el títol perquè crèiem que de cap manera podíem desestimar el testimoni. Per això la col·lecció d'entrevistes va passar a dir-se La dictadura franquista a Terrassa.

Com que érem dos instituts molt diferents, l'un d'alumnat amb majoria de classes mitjanes i l'altre amb molta immigració recent, ens va semblar que seria bo que, a més, col·laboressin equips formats per noies i noies dels dos IES. La idea tenia la qualitat de fer col·laborar en un objectiu comú nois i noies amb coneixements i recursos molt diferents. No es tractava que uns ajudessin als altres –com sovint ens plantegem amb les tutories entre iguals, apadrinaments, nois i nois guies, etc.-, el que els proposàvem era que cadascú aportés el que sabia -o el que podia-, i que enfoqués el treball des del seu punt de vista. Això ens va complicar encara més les coses perquè la distància cultural entre uns i altres era molt gran. Per a uns els altres eren uns pijos, per als altres era una vergonya presentar-se a les cases de les persones amb qui volien "quedar bé" amb companys que segons ells "no sabien ni parlar". Vam organitzar un esmorzar perquè es coneguessin i formessin grups de manera voluntària, però va ser un fracàs, ja que dels deu grups que calia formar, amb nois i noies de cada institut, només en van sortir dos. Els altres, doncs, els vam haver de fer a dit els professors i, per tant, aguantar les protestes que això sempre provoca.

⁴ Ha estat gràcies al suport de la Diputació de Barcelona, a partir d'un conveni fet amb la Federació de MRP de Catalunya, que finalment hem pogut reproduir els DVDs.

⁵ Els entrevistats, a qui agraïm especialment la seva paciència, són: Apolo Giménez, Modest Jané, Domènec Carreras, Anna Santamaria, António Fàbregas, Rafaela Garcia, Manel Arcusa, Juan Márquez, Vicenta Gallardo i Gregori Garcia.

Era necessari donar una bona formació històrica als nois i noies per tal que poguessin fer l'entrevista de manera mínimament entenedora i útil. Quan vam fer aquest treball, entre el novembre i el desembre de 2005, la majoria d'alumnes de 4t d'ESO encara estudiaven les revolucions del XVIII. No havien vist res de les etapes recents; sovint, per la càrrega de matèria, no s'hi arriba en tot el curs. Per tant, havíem o de fer un salt i començar la història de 4t al revés, del més proper en el temps cap al més llunyà, o fer un crèdit variable dedicat específicament a aquest projecte. Cada institut va optar per una d'aquestes solucions. Amb això vam aconseguir donar als nois i les noies quatre idees clau per entendre l'etapa i, a més, veure algunes coses d'història local per tal que si els entrevistats els parlaven de la manifestació de les bicicletes, els primers de maig de la Font de les Canyes, la vaga d'AEG o la riuada del 62, per exemple, sabessin de què els parlaven.

Calia també que la nostra feina s'assemblés tant com poguéssim a la dels historiadors professionals que realitzaven el projecte ciutadà. Per això vam organitzar una classe conjunta en què l'historiador del CEHT encarregat de les entrevistes del projecte professional va donar als nostres joves algunes idees, consells i recomanacions per fer aquesta tasca⁷. Amb tota aquesta informació vam elaborar els qüestionaris per guiar la conversa, necessaris per als entrevistats -a qui els enviàvem abans de la trobada-, però sobretot pels entrevistadors, que dubtaven molt sobre què era important preguntar. No ens vam poder posar d'acord entre els dos instituts per consensuar les preguntes i, per això, cada parella anava amb les seves. Per fer-ho hauria estat necessari un treball en grup durant més temps, cosa que la rigidesa organitzativa dels centres no feia fàcil. Ens vam acostumar amb què els nois i noies es trobessin una estona abans de l'entrevista per posar-se d'acord amb el que es pogués.

Un altre problema era la manca de referents metodològics. Serveix per a res fer una entrevista? A banda de les que veuen a la televisió, els nois i les noies poques vegades han estat en contacte amb aquesta font d'informació històrica. Per això, l'altre aspecte de preparació del treball anava dirigit a conèixer i analitzar treballs professionals d'història fets a partir de relats orals. Per això alguns programes de TV3, pàgines web i DVDs produïts per les nostres institucions ens van ser de molta ajuda⁸. Els nois i les noies van veure que anaven a fer un treball seriós, de les mateixes característiques que els que fan els historiadors professionals. I, per tal que veiessin que era una fita abastable, també vam analitzar treballs semblants fets per nois i noies de 4t d'altres IES⁹.

En canvi no ens va portar cap problema la tècnica de l'enregistrament amb vídeo. I no perquè els professors en fossim uns experts, sinó perquè els nois i les noies es mouen amb molta comoditat amb els mitjants audiovisuals. Allò que per a nosaltres podria ser un escull insalvable, per als nois i les noies, fins i tot per als que no havien tingut mai cap càmera a les mans, no representava cap problema. Val a dir que, en aquest aspecte, vam comptar amb la col·laboració de companys d'altres àrees que van donar als

6 Vam utilitzar alguns fragments del llibre *Història de Terrassa*, editat el 1987 per l'Ajuntament, especialment el capítol de Xavier Marcet "Franquisme i antifranquisme a Terrassa (1939-1979)".

7 El novembre de 2005, el Josep Palau, historiador del CEHT responsable de les entrevistes, ens va fer una lliçó sobre com preparar, fer i enregistrar les entrevistes. També ens va explicar tot el que requereix el treball posterior: fitxa tècnica, fitxa bibliogràfica, condicions de la transcripció, autoritzacions, etc. Aquesta part és molt feixuga, i tot i que vam intentar fer-la, vam acabar rebaixant els plantejaments perquè als nois i noies se'ls feia molt difícil.

8 Ens va ser especialment útil el DVD editat per la Diputació de Barcelona *Guerra civil a Catalunya*. Testimonis i records. Té la qualitat de combinar una síntesi explicativa dels fets històrics més rellevants amb imatges de l'època i els records de testimonis de ideologies diferents. També va ser molt útil el material de cançons i cartells disponible a la web de la Coordinadora per a la Memòria Històrica.

9 La web de les ciències socials de A. Guiu té una quantitat enorme de materials i links per treballar qualsevol tema d'aquesta àrea. A més, hi té penjats treballs dels seus alumnes de 4t de l'IES d'Hostalric amb recerques d'història oral.

estudiants algunes nocions bàsiques. Visualment, els resultats no són bons, però l'objectiu d'enregistrar un testimoni perquè no es perdi es va aconseguir. Per això hem difós els DVDs amb algunes precaucions, perquè acostumats com estem a treballs amb imatges molt atractives i amb un ritme narratiu molt viu, les entrevistes que ha fet el nostre alumnat no deixa de ser, exclusivament, una persona parlant davant d'una càmera; per tant, o es té molt d'interès en saber què diuen, i a això hi pot ajudar conèixer el procés que hi ha al darrere, o pot resultar un material "avorrit".

Realització

Un cop aconseguits aquests mínims calia passar a l'acció: quedar amb els alumnes de l'altre institut, concertar la cita amb el testimoni i el lloc per fer-la, posar-se d'acord sobre quin paper faria cadascú, comprar un obsequi, preparar la càmera... Calia iniciativa i molts joves no en tenen, calia fer moltes telefonades, cedir en el dia i l'hora si no anava bé... Feia mandra, perquè un exercici de classe o llegir el llibre de text és més fàcil. S'havia de fer en hores fora de l'horari escolar i els nostres joves estan sempre molt ocupats. Havien de posar-se d'acord amb companys que els eren estranys i molt allunyats del seu cercle de relacions. Calia estar durant una hora ells dos sols amb una persona que no coneixien... col·laborant –o competint- amb "companys" que tampoc no coneixien. Protestaven, intentaven convèncer-nos que els problemes eren insalvables...

Però des que van començar a fer les primeres entrevistes i les vam anar comentant a classe les pors i les mandres es van anar desfent. Era interessant!, els nois i les noies sentien haver fet una cosa important, les informacions que els donava la gent gran impressionaven a la resta de companys quan es comentaven a classe... Per a tothom va acabar sent una bona experiència.

Val a dir que els professors havíem parlat amb totes les persones entrevistades i els havíem explicat el sentit de l'entrevista. Però això no treu que poguessin sortir problemes. Vam tenir sort, sobretot perquè tots els entrevistats van estar disposats a ajustar-se als horaris dels joves, els van atendre molt bé, els van fer sentir molt a gust i van tenir molta paciència en explicar-los tot el que els demanaven. I, a l'inrevés, tots els testimonis es van sentir molt reconeguts pel fet que els nois i les noies s'interessessin tant per les seves vides; els van trobar molt educats i molt ben preparats.

Una de les constatacions que vam fer va ser el poc valor que les dones grans donen a la seva contribució social. Vam intentar la paritat en la llista de testimonis però, finalment, només vam aconseguir l'aportació de tres dones sobre deu persones. L'únic testimoni que després d'haver acceptat relatar-nos la seva experiència es va fer enrera va ser l'àvia d'un noi, amb l'excusa que sobre allò que li volíem preguntar ella no havia fet res d'important. Ens constava que no era així, però era així com ella ho sentia. Dels enregistraments que vam fer, l'única persona que va llegir les respostes del qüestionari també era una dona; tot i que entre els entrevistadors hi havia el seu nét i que té un gran domini lingüístic perquè era professora de català de l'època franquista, no es va sentir prou segura per tenir una conversa oberta. D'una altra dona tan sols vam aconseguir enregistrar deu minuts, ja que constantment anava repetint "com tothom, jo feia com tothom". Però nosaltres sabem que tothom no havia estat compromès en la lluita antifranquista com ella. La tercera va voler que la conversa fos sobretot un homenatge a la seva mare. Les dones... tan invisibles!

Un cop enregistrats els DVDs preteníem que els estudiants fessin el treball escrit de cada testimoni segons les instruccions que ens havia donat l'historiador del CETH: seguir un procés molt metòdic de minutatge en les transcripcions, fer les fitxes tècnica i biogràfica, demanar les autoritzacions als protagonistes... Això ens era molt difícil d'aconseguir i ens vam rendir. Vam anar rebaixant plantejaments fins que, al final, ens vam donar per satisfets amb les parts imprescindibles de les fitxes i amb un resum de les aportacions

més interessants de cada entrevista. Una transcripció costa tant de fer que era demanar massa; només hauríem deixat un regust amarg del que havia estat una experiència feliç.

Presentació

Acabat el mes en què vam concentrar la realització de totes les entrevistes ens vam trobar a les mans un material que consideràvem de gran valor. Deu vides que ens explicaven com era l'època franquista, entrevistes amb persones que constituïen un exemple de compromís, ciutadans i ciutadanes solidaris disposats a jugar-se-la per les llibertats de tots, relats que ens expliquen com ha estat de difícil el camí cap a la democràcia i el benestar que ara gaudim. Només era memòria; i només fixar-la no és fer història. Eren records, molts d'ells traumàtics, amb tota la idealització que té un constructe. Però la història es basteix també sobre aquests fonaments. No ho poden fer els nostres estudiants, però sí que el nostre treball servia per preservar el passat i per col·laborar en la restitució, ni que sigui modestament, del valor i la dignitat que han tingut unes vides.

Calia fer el lliurament als historiadors i a la ciutat. Tot va anar agafant una dimensió que no havíem previst. El CEHT i l'Arxiu Històric Comarcal van organitzar un acte per rebre els enregistraments. El regidor d'educació de l'Ajuntament va venir a presidir-lo i ens va convidar al berenar. Van assistir-hi tots els entrevistats i molts dels entrevistadors. Van venir alguns pares i mares dels nois i les noies, alguns directors d'institut i molts companys i companyes, professorat de socials i historiadors locals. La veritat és que no havíem preparat l'acte perquè fos com va ser. Havia de ser un lliurament i una explicació senzilla, casolana, però ens vam reunir un centenar de persones. Per part nostra vam presentar la feina i vam fer els agraiments pertinents. La Comissió Cívica i el CEHT van donar valor a la feina feta i l'Ajuntament ens en va donar les gràcies.

Però el més sorprenent van ser els parlaments dels alumnes. Resulta que havien trobat l'activitat d'allò més interessant i que estaven molt contents d'haver col·laborat amb els nois i noies de l'altre institut. Qui ho havia de dir, amb tantes protestes com vam haver d'aguantar! I ho deien molt sincerament, ja que van agafar el micròfon per parlar perquè van voler i el que van explicar no ho havíem pas preparat. Per a un professor aquesta és la compensació més gran que té la seva feina. I per aconseguir-ho està clar que no t'has d'aclofar amb el primer entrebanc i que has de mostrar als nois i noies que estàs molt segur del que els proposes.

Des del Montserrat Roig vam fer encara una altra cosa. En el marc de la Setmana d'Ensenyament de Terrassa, es convocava el Dia del convidat, en el qual els centres públics oferien als altres algunes de les activitats fetes durant el curs: exposicions, concerts, obres de teatre... Nosaltres vam oferir una classe, feta pels nois i noies del projecte, sobre El franquisme a Terrassa per aprofitar els testimonis que havíem recollit. Van triar fer-la a nens més petits perquè no se sentien segurs de poder respondre totes les preguntes dels joves de la seva edat. Però se'n van sortir molt bé, els van fer cantar cançons d'un bàndol i de l'altre, els van organitzar un joc de rol, els van preparar exercicis... una hora i mitja de classe i encara haurien continuat! Els professors ens vam quedar a la porta, els vam deixar sols perquè no se sentissin vigilats i per palesar-los la confiança que els teníem, però per les opinions que en acabar vam sentir dels seus "alumnes" potser molts professors de socials no ho hauríem fet tan bé.

Valoració

De tots els aspectes positius que valorem en destaquem un: la importància que els nostres joves coneguin què ha aportat la gent gran a la seva vida. Els professors de

socials ens preocupem perquè coneguim la història del lloc on viuen -del paleolític a les darreres revolucions-, com s'ha viscut a totes les etapes històriques i què ha fet evolucionar la societat, els fets més rellevants, els personatges més significatius... Però poques vegades arribem al nostre passat més recent i, per tant, poques vegades parem atenció a què devem, en la pròpia vida, als que ens envolten. Alguns nois que van entrevistar els seus avis deien que mai s'havien fixat en allò que en l'entrevista els havien explicat i que ara ho veien diferent, que s'adonaven que tenia molt mèrit tot allò que havien fet.

D'altra banda, els nois i les noies que fa poc que han arribat d'altres països van participar de les vivències de persones immigrades com ells, que van patir com a mínim tant com ells, i que tot i així van contribuir amb valentia a la construcció de la nostra democràcia. Era per a ells un gran descobriment, perquè la imatge que tenen de nosaltres és que som un país ric, lliure i civilitzat... de sempre. Però van adonar-se que aquesta riquesa fa poc no la teníem i que s'ha construït sobre l'esforç i el coratge de molta de la nostra gent gran. La seva conclusió era que al seu país podien fer el mateix.

També ens va satisfer poder fer sentir a les persones que ens han donat el seu testimoni que la seva vida és molt important, que la ciutat necessita enregistrar el seu record perquè no es perdi i perquè serveixi als historiadors i a les generacions futures. És ajudar a fer justícia. Està bé que siguin els joves, amb les seves grenyes, els seus pírcings i el seu aire de suficiència, qui els truca i els demana una hora del seu temps per escoltar la seva història. És contribuir perquè la ciutat reconegui i faci visible que està en deute amb ells.

A la vegada és valorar més la gent gran. De vegades costa trobar un encaix entre el que uns poden aportar i el que la ciutat necessita. En tota comunitat, és molt important que cada persona sàpiga i senti que és necessari, per dignitat i per donar sentit a la vida, cosa que no s'acaba amb l'edat "activa". Massa vegades fem sentir als vells que són una càrrega social. Alguns tenen disminuïdes les seves possibilitats de ser autònoms i, per tant, tenen dret a rebre els serveis que necessitin. Però no tota la gent gran és dependent i, per tant, n'hem d'esperar la contribució social que puguin aportar. La societat no es pot permetre el luxe de jubilar de ciutadà una part molt important de la població que té molt a dir i molt a fer. El problema és trobar l'encaix, en la nostra societat tan opulenta i tan sobrada, per les persones grans a qui no se'ls pot demanar qualsevol cosa. Els centres educatius, com a petites comunitats que són, podrien ser un bon lloc on molts d'ells aportessin tot allò en què poden ser útils.

Continuació

Acabat el projecte, i gairebé acabat el curs, no podíem deixar que l'experiència acabés amb deu entrevistes i un record.¹⁰ Vam convocar la resta de professors de ciències socials dels centres públics de la ciutat i els vam proposar repetir l'experiència. Set instituts dels deu que hi ha a la zona van respondre a la convocatòria¹¹. Tot i que no era un bon moment, -a final de curs tots estem cansats-, vam acordar continuar el projecte.

I així es va endegar el d'aquest curs: amb més IES, més nois i noies implicats, més entrevistes... Un tema diferent: Expansió i crisi de la Terrassa Industrial 1950-1975. Un altre perfil d'entrevistats: empresaris, treballadors i professions liberals d'una ciutat tèxtil desenvolupant-se durant una dictadura, creixent i entrant en crisi. Ens vam proposar tractar la immigració dels 60 i fer evident que la ciutat va prosperar gràcies als

¹⁰ Les deu entrevistes i un resum de dos minuts de cadascuna estan a disposició de qui les necessiti. Les pot trobar a l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa o al CRP. També les tenen tots els IES de Terrassa i rodalia i algunes entitats. L'autora de l'article pot facilitar com aconseguir-les.

¹¹ Els IES que van respondre van ser Blanxart, Ègara, Torre del Palau, Matadepera i Viladecavalls, a més de Nicolau Copèrnic i Montserrat Roig.

nouvinguts, però no volíem parlar-ne directament, perquè els nois i noies estan cansats de sentir-nos parlar d'aquest tema. Ens interessava fer veure que la immigració dels anys 60 –de la qual són néts molts dels nostres alumnes- té molts punts en comú amb les onades migratòries actuals. I per això ho vam plantejar d'aquesta manera.

Les condicions amb què ho estem desenvolupant no són les mateixes. El projecte ja és conegut i molt valorat tant pels instituts com per l'Ajuntament.¹² Per poder tenir prou recursos, perquè els DVDs no els haguéssim d'editar els professors els vespres a casa sense mitjans professionals, vam presentar-nos a una convocatòria de subvenció que obria el Patronat Municipal d'Educació (PAME)¹³. La nostra sorpresa va ser que –no ens havia passat mai!- no només ens van donar tots els diners que demanàvem sinó que ens van concedir més del doble de la quantitat pressupostada. Ara hi estem a sobre: ja tenim setze entrevistes fetes, amb empresaris grans i petits, treballadors immigrants o no, metges, advocats, enginyers... més dones... Tenim un tècnic d'audiovisuals que ens en fa l'edició i la reproducció... Dos historiadors que faran la síntesi i la guia didàctica. Els dos professors que ho vam iniciar ja pensem a deixar-ho, però esperem que segueixi funcionant.

Aquest ha estat un projecte modest. A Catalunya hi ha molt projectes semblants que posen en contacte joves i gent gran, per recuperar la memòria històrica i per aprendre conjuntament, amb resultats esplèndids¹⁴. El nostre treball tenia poques pretensions i no li calia ser vistós. Professors de socials i una ciutat que vol recuperar la memòria: era inevitable que sorgís la idea. Per més dificultats que trobéssim no podia sortir malament. Hem fet realitat el nostre desig, hem contribuït a escriure la història de tots i a escriure-la entre tots, inclosos els joves i la gent gran.

Bibliografia

GÓMEZ P. (i altres): *Història oral*. Barcelona, Teide, 1998.

Guerra Civil a Catalunya. Testimonis i records. DVD. Diputació de Barcelona. Xarxa de municipis.

MAR CET, X. (coordinador): *Història de Terrassa*. Ajuntament de Terrassa, 1987.

"Història i fonts orals" a *Perspectiva escolar*. Barcelona, Associació de Mestres Rosa Sensat, 2002, n. 265.

<http://www.coordinadora.mh.org> (consultada: desembre del 2005).

<http://www.xtec.cat/~guiu1/socials/> (consultada: desembre del 2005).

¹² Les persones implicades en el projecte d'aquest curs són els professors i professores Ismael Almazán, Mercè Borràs, Albert Martí, Enric Cama i Teresa Casas, dels IES Matadepera, Ègara, Torre del Palau, Nicolau Copèrnic i Montserrat Roig, responsables amb els seus alumnes de les entrevistes, i Manuel Márquez i José Luís Lacueva, dels IES de Viladecavalls i Blanxart, que s'ocuparan de la sistematització de la informació i de la guia didàctica.

¹³ Cada curs, el PAME convoca uns premis per subvencionar projectes educatius i per donar beques a alumnes. Els diners, en un primer moment, venien del sou de l'alcalde, quan Manel Royes era a la vegada alcalde de Terrassa i president de la Diputació de Barcelona. L'actual alcalde, Pere Navarro, ha mantingut la dotació econòmica encara que no tingui els dos sous.

¹⁴ Val la pena seguir les experiències que es van presentar a la Jornada d'APS en l'apartat d'intercanvi generacional. Són especialment interessants les que han impulsat al Districte de Sant Martí *Memòria Virtual de la Gent Gran*, amb el CRP al davant i la col·laboració de 22@, i a Callús *Memòria Viva*, impulsada per la Fundació Aplicació. També són molt interessants les presentades a les IV Jornades Internacionals de Recerca en Didàctica de les Ciències Socials, celebrades a Bellaterra aquest febrer, dels IES Vila de Gràcia de Barcelona i Vázquez Montalbán de Sant Adrià i del col·legi Sant Miquel de Vic, entre altres.